

L'ANY FABRA 2018 (I)

JORDI GINEBRA
Universitat Rovira i Virgili
jordi.ginebra@urv.cat

1. Introducció

El 2018 s'ha escaigut el 150è aniversari del naixement de Pompeu Fabra (1868-1948) i el centenari de la publicació de la gramàtica normativa que va ser oficial fins al 2016. Per aquestes dues raons la Generalitat de Catalunya el va declarar formalment Any Fabra. Això ha implicat l'organització d'una sèrie d'actes oficials, coordinats per la Direcció General de Política Lingüística, i la invitació a les institucions, entitats i al conjunt de la societat a promoure activitats de reconeixement de la figura de Fabra. L'Any Fabra, a més, ha estat acollit per tota la comunitat lingüística: també pels territoris catalanoparlants que no depenen administrativament del Govern de Catalunya.

L'objectiu de l'Any Fabra era doble. D'una banda, honorar la figura de Fabra i fer-la més coneguda. De l'altra, aprofitar l'esdeveniment com a estímul per reforçar la vitalitat de la llengua i projectar-la amb força cap al futur. El primer objectiu s'ha complert amb escreix. El segon és més difícil de valorar. Fem en aquest lliurament una presentació de les activitats que han tingut lloc durant els primers mesos de l'any (fins a l'agost), i en el pròxim número de LLENGUA & LITERATURA ressenyarem els esdeveniments corresponents als darrers mesos (setembre-desembre).

2. El primer objectiu

L'objectiu d'honorar la figura de Fabra i fer-la més coneguda s'ha complert amb escreix, com s'ha dit (i això no significa que el missatge de l'Any Fabra hagi arribat a tothom a qui podia arribar). L'Any es va inaugurar oficialment el 21 de febrer, al teatre Zorrilla de Badalona, amb un acte excel·lent, *Pompeu Fabra: quan arrela el llenguatge clar*, dirigit per Xavier Albertí, i en el qual van participar actors coneguts de l'escena catalana. La Direcció General de Política Lingüística, a més, ha promogut l'exposició itinerant «Pompeu Fabra. Una llengua completa» —en dues modalitats: lones desplegable i columnes—, que, amb la col·laboració del Consorci per a la Normalització Lingüística, ha visitat un gran nombre de localitats catalanes. També ha desplegat per tot el territori un macrocicle de conferències per divulgar la figura de Fabra —60 conferències a càrrec de 12 conferencians—, ha promogut el monòleg *Pompeu Fabra: jugada mestra!*, un brillant

espectacle dirigit per Maria P. Pla i interpretat per Òscar Intente, que també ha recorregut una bona part del país, i ha donat suport a l'espectacle de titelles *Mestre Fabra, caçador de paraules*, de Clara Soler, que també ha voltat arreu.

Com a activitats de perfil menys tradicional cal esmentar l'ampliació de les rutes Pompeu Fabra (a la de Barcelona s'hi han sumat les de Bilbao i Prada —totes tres a càrrec de David Paloma i Mònica Montserrat— i la de Badalona —promoguda per l'Ajuntament de la ciutat), el *Kaboot* Fabra (joc interactiu) i el concurs de Sant Jordi de l'Optimot dedicat a Fabra. També el MapaFabra, un gran mosaic digital en línia que vol visualitzar tots els espais del territori català dedicats al gramàtic (carrers, places, escoles, etc.). I altres activitats de mena diversa: caminades, concursos fotogràfics, dictats, lectures de textos, jocs lingüístics, sope de lletres, concursos literaris, concerts, etc.

És important assenyalar que l'organització d'activitats no ha estat iniciativa exclusiva de la Direcció General de Política Lingüística i el Consorci per a la Normalització Lingüística, sinó que també ha estat el resultat de la voluntat i la participació de tota mena d'entitats públiques i privades, i que en una ressenya com aquesta és impossible indicar tots els actes que han tingut lloc. Amb la seguretat que no les esmentem totes, té interès referir-se —perquè el lector es pugui fer una idea de l'adhesió que l'Any Fabra ha suscitat— a l'Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Ramon Llull, la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Badalona —amb programació pròpia—, l'Ajuntament de Pollença, la Universitat Oberta de Catalunya, la Universitat de Barcelona, la Universitat Catalana d'Estiu, Omnim, l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, Amics de la Unesco, el Centre Excursionista de Castelló, el Cercle Català de Madrid, l'Ateneu Barcelonès (amb exposició pròpia, «Pompeu Fabra, el lingüista modern»), el Centre de Lectura de Reus, la Federació d'Ateneus de Catalunya, la Coordinadora d'Associacions per la Llengua (també amb exposició pròpia, «Pompeu Fabra, el científic de la llengua», itinerant), l'Institut d'Estudis Vallencs, la Societat d'Onomàstica, Acció Cultural del País Valencià, la Bressola, Amics de la Cerdanya, el Grup d'Estudis Sitgetans, l'Associació Llengua Nacional, l'Ateneu de Cultura Popular de l'Hospitalet de Llobregat, el Centre Cívic Llevant de Reus, la Fira d'Espectacles Literaris Litterarum, l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, nombroses biblioteques, escoles i instituts, etc. Cal destacar la iniciativa del Govern d'Andorra, que va organitzar al juny una exposició que mostrava per primera vegada una còpia íntegra del testament de Pompeu Fabra (que, com se sap, va formalitzar el 27 de novembre del 1947 a la notaria de Rossend Jordana, d'Andorra la Vella).

Quant a la bibliografia apareguda durant els primers mesos de l'any, cal esmentar —en l'àmbit de la divulgació— l'obra *Tant de gust de conèixer-lo, senyor Fabra* (PAM), de M. Carme Bernal i Carme Rubio, elaborada en format de lectura fàcil; la novel·la gràfica *Pompeu Fabra, l'aventura de la llengua* (Rafael Dalmau), d'Oriol Garcia (dibuixos) i Gemma Pauné (guió); l'evocació biogràfica *Pompeu Fabra: el menhir i els arbres*, de Mònica Boixader (Núvol, e-llibre), i la

reedició de la *Petita història de Pompeu Fabra* (Editorial Mediterrània), amb textos d'Albert Jané i dibuixos de Pilarín Bayés. En l'àmbit acadèmic, cal referir-se als llibres *Escrits sobre Fabra* (Pagès), de Josep Murgades —recopilació d'estudis publicats prèviament—; *Els principis fonamentals en la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra* (Publicacions URV), de Joan Martí i Castell; *Comunitat lingüística i norma* (IEC), a cura de Miquel Àngel Pradilla (volum que recull les contribucions al IV Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra»); *Pompeu Fabra i Poch, enginyer (1868-1948)*, editat per l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya —que recull les contribucions a la jornada organitzada al maig per la mateixa entitat—; *Pompeu Fabra i la codificació del català* (UOC), de Jordi Ginebra, i *Fabra i Coromines. Amistat i cartes d'exili* (Ara Llibres), a cura de Josep Ferrer i Josep Pujades.

Finalment, una de les novetats de l'Any Fabra 2018, en contrast amb altres «anys» Fabra (1968, 1998), és, lògicament, la que té a veure amb els recursos en xarxa. Esmentem, així, el web institucional mateix de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, que ofereix la informació general de la commemoració i materials sobre la vida i obra de Fabra (com el didàctic i amè *L'abecé de Pompeu Fabra*, de David Paloma i Mònica Montserrat). I el Portal Pompeu Fabra, una iniciativa de la Universitat Pompeu Fabra i l'Institut d'Estudis Catalans, que ofereix en accés obert la majoria dels textos que conformen les *Obres completes* de Fabra, a més d'altres materials nous, com ara una bibliografia dels estudis sobre l'obra i la figura del gramàtic, a càrrec de Xavier Rofes (la més completa fins ara). Esmentem també la preparació de la Viquimarató (la V Nit de la Llengua al Món Digital), dedicada enguany a Pompeu Fabra.

El comportament dels mitjans de comunicació ha estat receptiu. Tots els grans diaris de Catalunya han informat de l'inici de l'efemèride, i en alguns han aparegut entrevistes amb el comissari de l'Any Fabra. Algunes publicacions —*El Temps*, *Serra d'Or*, *Llengua Nacional*, etc.— han editat dossiers o monogràfics especials.

3. El segon objectiu

El segon objectiu de l'Any Fabra, convertir-lo en estímul per reforçar la vitalitat de la llengua i projectar-la amb força cap al futur, és, com s'ha dit, més difícil de valorar. I això perquè l'any 2018 ha estat a Catalunya un any políticament convuls, i per tant la vida administrativa i institucional del país no ha pogut funcionar amb normalitat. No sabem, doncs, com s'haurien desenvolupat les oportunitats de reforçar i projectar la llengua que la convulsió política ha impedit que es despleguessin. (En qualsevol cas, és innegable que totes les activitats ressenyades en l'apartat anterior han contribuït a difondre el valor social de la llengua catalana.)

De fet, el que sí que es pot afirmar és que, en relació amb la figura de Pompeu Fabra, el moment polític ha fet girar els ulls cap als episodis de la seva vida que

presenten paral·lelismes amb la situació que s'ha viscut: Fabra va ser destituït de la seva càtedra de Llengua Catalana fins a tres vegades, va ser empresonat, es va haver d'exiliar, va ser jutjat per un tribunal polític i va ser condemnat. En cap cas havia comès cap delictes. Aquest paral·lelisme pot servir per tenir present que l'extensió de l'ús del català és una tasca que continua requerint molt d'esforç, ja que, als problemes que tenen avui totes les llengües de demografia reduïda, s'hi afegeix l'oposició constant de determinats àmbits i grups de la societat espanyola. Cal treballar amb alegria i de manera positiva perquè el català sigui llengua de cohesió social —i de fet entre els assistents que han seguit amb interès les conferències sobre Fabra hi ha hagut alumnes estrangers del Consorci per a la Normalització Lingüística—, però això no vol dir que calgui actuar com si els obstacles no existissin.

Certs catalans pensen que referir-se avui a aquests episodis de la vida de Fabra que mostren la capacitat de repressió gratuïta de l'Estat espanyol i assenyalar-ne el paral·lelisme amb la situació política actual és negatiu. Potser creuen que dificulta que determinats sectors socials que podrien sentir-se empesos a adherir-se a la llengua i la cultura catalanes —però que no se senten interpel·lats per l'agressivitat política, judicial i policial de l'Estat— se sumin al que significa l'Any Fabra. Sigui com sigui, la realitat és com és, i endolcir-la o ignorar-la de cara a l'obtenció d'una suposada harmonia és difícil que doni fruits. Les llengües i les cultures —sobretot després de Croce i de Gramsci— no són gerros de porcellana per decorar vestíbuls d'edificis buits, sinó que tenen les implicacions que tenen —com mostra, precisament, la trajectòria biogràfica de Fabra.